

UN BARRET PER AL MORT

ARRIBO AL TANATORI A LES 9 EN PUNT. Un treballador —de negre rigorós, cara d'usuari— em comunica amb paraules sentides que no hi ha cap missa programada, ni una trista absoluta. La sala destinada al mort que vinc a acomiadar no s'obrirà fins a quarts d'onze. Estúpid sortir a fer temps amb aquest fred i inútil anar a esmorzar, no em baixaria res. L'únic pedaç que se m'acut: un llarg cafè llarg.

Camino amb el posat de resignació que em transmeten les parets de l'edifici, però també amb la confiança de tenir un déu a qui resar. Que trist anar-se'n sense ni una lleu promesa de continuïtat! Em prometo dedicar un parell d'oracions a la memòria del finat. Abans de començar a pujar l'escala que condueix a la cafeteria del segon pis, em creuo amb la filla del difunt. La reconec per les fotografies que havia vist mil vegades sobre el piano de la casa del mestre, la casa on havia perdut tantes hores de tertúlia, on m'havien regalat tants consells i on havia rebut les lliçons que m'han portat al poc que ara sóc:

un pintor amb una certa projecció, que ha triomfat en un parell d'exposicions —si se'n pot dir triomfar de ser citat en dos o tres ressenyes— i a qui alguns assenyalen com a successor del gran mestre.

Esblanqueïda, fràgil, més aviat prima, l'Aïda és una bellesa prerrafaelita amb un rostre amodiglianat i cames de ballarina degasiana. El delicat cos d'una aquarel·la caminant pels passadissos d'un tanatori. Un vestit jaqueta inesperadament alegre i molt cenyit dibuixa formes per al tacte. M'avergonyeix pensar-hi en aquests moments de dol. La carn és forta; el pensament, dèbil.

Té més o menys la meva edat, uns vint-i-cinc o vint-i-sis. En sé ben poca cosa. Que havia estat una alumna brillant i que ha acabat la carrera de medicina en alguna ciutat de l'interior, lluny de casa i del seu pare. Poc més.

—Ets l'Aïda, oi que sí? —l'escorament del seu cap es pot interpretar com un signe d'interrogació. La mirada és ferma, carregada d'energia. Tota una bellesa—. Sento això de ton pare. Jo sóc l'Amadeu i el coneixia... —M'hi acosto i li allargo la mà per encaixar. M'inunda una dolça flaire que per una dècima de segon em transporta a una infància que sembla remota. No em deixa acabar.

—Sí, sé perfectament qui ets —pronuncia lentament, tot ignorant la meva mà, que queda penjada entre tots dos—. Tu i altres com tu éreu un tema recurrent en les nostres discussions. Ets un del cor de joves afalagadors que heu acabat amb la seva resistència.

Es tracta d'una acusació tan greu com absurda, però ella l'ha deixat anar perquè soni esmolada, sense un mínim matís de suavitat o d'ironia: freda, solemne, com el veredicte d'una jutgessa. Haver compartit amb el mestre unes poques nits de gresca, unes quantes copes i moltes rialles i xafarderies no pot ser considerat precisament un intent d'assassinat. Amb posat mig ofès, vull fer l'intent de defensar-me, però ella em segella els llavis amb un dit que té gust de vainilla. Reconec ara l'olor que m'ha envaït i que m'ha evocat records del meu propi pare, desaparegut fa més de deu anys.

—Tranquil, no he vingut a passar comptes. Ell sabia perfectament el que es feia i també com acabaria tot plegat. Vine amb mi. Ara m'hi has de fer costat.

No puc evitar una ganyota d'incomoditat, però la segueixo mansament. Pietat per als afligits. Caritat cristiana amb aquells que pateixen. Davant del taulell, la noia s'adreça al mateix home que abans m'ha informat dels horaris. Quan aquest sap que parla amb la filla del difunt, el rostre li guanya un dramatisme tan exagerat que perd tota credibilitat. L'home de negre surt de darrere de la barra de recepció humiliant el cap i ens indica el camí amb gestos reverencials, quasi servils. Ens acompanya en silenci al llarg d'un passadís massa il·luminat fins a una porta que exhibeix just al centre un número 12 gran, metàl·lic i daurat. Abans d'obrir-la, l'home de negre ens sorprèn amb una veu entretallada, que sembla a punt del plor:

—Veuran que tot està preparat. Si vostè dóna l'aprovació, obrirem la sala a l'hora prevista.

Quan l'home ens abandona, entrem tots dos en una habitació pensada per evitar cap sensació d'alegria. Dues làngüides evocacions marines d'estil turnerià a les dues parets confrontades i sis cadires i un sofà d'un color marró fosc. A la paret frontal, una obertura condueix a una extensió de la sala menys il·luminada on hi ha una urna de vidre que conté un fêretre d'una caoba molt vermella, quasi resplendent. La tapa és oberta. Em persigno mentre intento empassar-me la saliva. La cara del mestre aguanta les nostres mirades amb la mateixa aparent indiferència del dia que li vaig ensenyar el primer quadre, un patètic paisatge de xops moguts per la tempesta que aleshores jo considerava el paradigma de la perfecció. A la paret del fons hi ha una corona de flors i dos rams de roses vermelles.

—La mateixa mala hòstia de sempre.

En la veu de la noia hi ha un retret visceral que ni la mort ha aconseguit endolcir. Però té una mica de raó. Els maquilladors de la funerària no s'hi han lluit gaire i li han deixat cara d'emprenyat, com si el primer que ha fet en perdre la vida hagi estat barallar-se amb el recepcionista del més enllà.

—No sembla que li hagi agradat gaire arribar on ha arribat.

—Ni mort ha aconseguit millorar el caràcter. El vell sempre ha tingut un mal humor proverbial. Ja veig que continua sent igual després de mort.

—No creus que ets una mica injusta, Aïda. Quan volia, el teu pare podia ser una persona encantadora.

La mirada que em dirigeix expressa petulància i desgrat a parts iguals. No li porten la contrària gaire sovint.

—Potser amb la gent que ell considerava el seu públic. Amb el cor d'admiradors dels seus quadres. Amb els crítics i els directors de les sales d'exposicions. Amb les veïnes, que l'adoraven perquè sortia sovint als diaris i a vegades a la tele. I, per descomptat, amb vosaltres, que li rèieu totes les gràcies, que l'ajudàveu a matar-se a còpia de gots de ginebra i que no li havíeu de suportar la mala llet de cada matí ni les ressaques...

—No pots dir això seriosament. Ni que sigui per delicadesa, toca parlar bé del mort.

—Et sentiràs millor si ploro i crido una estona i et confesso que era l'alegria de la casa?

—No cal, per descomptat. Només sé que darre-rament es trobava molt sol. Bé havia de distreure's i mirar de passar-ho bé. Xerrar una estona amb nosaltres li feia oblidar els seus maldecaps i tampoc el visitàvem cada dia. A més, tu tampoc eres al seu costat per aguantar totes aquestes misèries de què parles.

—Vivia sol perquè era impossible quedar-se al seu costat. Saps per què me'n vaig anar de casa? —calla un segon perquè el meu silenci li faci la resposta—. Per poder tenir una vida que jo pogués valorar com a pròpia calia escapar del seu cercle d'influència.

Ell era un mall, una piconadora, una trituradora amb tot allò que l'envoltava. A força d'insistir-hi, va aconseguir arruïnar l'existència de ma mare, que només tenia una gran il·lusió a la vida: publicar alguna d'aquelles novel·les seves en què treballava dia i nit. Però ell se les llegia i li feia de crític exclusiu. Les hi comentava sense cap misericòrdia, atacant-li cada idea, qüestionant-li cada frase... Ella creia cadascuna de les paraules que li deia el seu marit adorat i acabava tancant-se a plorar i a rebolcar-se en la seva infelicitat. Si m'hagués descuidat, també hauria acabat arruïnant-me el futur. Vaig haver de buscar una facultat de medicina lluny del seu costat perquè corria el risc de ser definitivament abduïda i convertida en una versió jove de la mare, l'abnegada filla que consagra tot el seu talent i els seus esforços a apuntalar la glòria del seu pare.

—No sóc ningú per valorar res i ni tan sols feia gaires anys que el coneixia, però no em sembla just que el retratis com un monstre.

—No, ja sé que no era cap monstre. Només era un home que havia patit la fatalitat de sobreviure al seu èxit. Qualsevol excursionista sap que la baixada és més perillosa que l'ascens.

—Sobreviure a l'èxit i poder fruir-lo no sembla cap fatalitat, sinó més aviat una sort.

—Una sort tramposa, que corca l'esperit.

—No és cert. No cal ser artista per sobreviure als moments de glòria. Envellir també significa deixar enrere algunes excel·lències de la joventut.

Si tinguessis raó, un vell no seria més que un jove corcat. I això no és cert. Imagino que envellir no és només acceptar una contínua derrota, sinó una evolució, una forma de perfeccionament, un procés de reinvençió...

—Què vols que et digui? Potser no era l'èxit allò que havia corromput l'esperit del meu pare, però en qualsevol cas era un home amb els sentiments malalts, inhàbil per administrar-los. Quan la mare es va llevar la vida, jo era una adolescent i necessitava algú al meu costat per intentar pair aquella batzacada que se'm feia inexplicable. En canvi, ell es va tancar en el seu estudi durant nou dies seguits per pintar un dels seus quadres més famosos, *El dit de la mort*.

—El conec. Una gran tela.

—Una conya surrealista que regira l'estómac. I els presumptes entesos es van desfer en elogis: que si havia aconseguit condensar magistralment el dolor pel traspàs de la seva estimada, que si el color expressava la ràbia continguda, que si la composició representava un autèntic descens als inferns...

—El quadre impressiona...

—Va sortir del taller com si vingués d'un balneari de repòs. Va ser incapaç d'oferir-me una paraula tendra, una mirada de complicitat o una simple carícia. Però en canvi va tenir temps per organitzar una exposició i va encaixar tot ufanós els afalacs que li van ploure pel maleït quadre.

—Potser pintar era la seva manera de depurar el sentiment de dolor. No hi ha una sola manera d'estar desolat.

—Em vaig sentir la filla més abandonada del món mentre ell sortia de casa cada dia a reunir-se amb el seu seguici d'aplaudidors que l'acompanyaven per tota mena d'actes públics i que acabaven tornant-lo a casa completament borratxo. Durant el dia, davant dels altres, ell demostrava la seva fermesa, la dignitat de l'home colpejat per la vida que sap superar-se. Després, a la nit s'abandonava. Jo, que era poc més que una nena, acabava recollint les miques de l'endemà.

—Deves passar uns moments difícils...

—Si més no van servir per endurir-me i per aprendre a mantenir-lo a una certa distància. El pare tenia la necessitat de ser el centre de tot i que tot girés al seu voltant. Qualsevol persona que hi entrava en contacte havia de començar a gravitar-hi prenent-lo com a punt de referència o es guanyava el seu menyspreu. S'estimava massa. S'estimava amb bogeria.

—No vull portar-te la contrària, però se'm fa difícil mirar-lo amb els teus ulls, perquè amb mi sempre va ser una persona afectuosa i generosa...

—No em sorprèn. Et necessitava. Li calien la teva energia i la teva joventut. I segurament també la teva credulitat i la teva gratitud. Ja saps, la vanitat dels artistes...

—Els genis són gent especial i tenen...

—Genis? De veritat creus que el meu pare era un geni? No em facis riure. Si ni tan sols era capaç de gestionar els afectes més propers. Creus que un geni es guanyaria la vida de mala manera fent classes

de dibuix per un sou miserable en una escola sense cap prestigi?

—Això no té importància. De veritat valeres la seva grandesa pels calés que cobrava o el lloc on es guanyava un sou? L'art està per damunt dels diners o d'altres circumstàncies. No has llegit els articles que publica la premsa d'avui? Obre qualsevol diari. Tothom el considera un pintor de referència.

—Tenir una certa gràcia amb el pinzell a la mà no implica ni de bon tros ser cap geni. A més, els diaris van plens d'articles sobre imbècils que l'única proesa que han fet és cometre alguna estupidesa poc corrent. Ni tan sols cal que sigui gaire excepcional, n'hi ha prou que deixi anar un cert aroma d'excentricitat o pugui ser considerat una salvatjada. Pots enganyar els periodistes, però la Història...

—Digues-ho com vulguis: ell era un individu excepcional.

—Excepcional vol dir que era una excepció. A les meves classes de medicina, els professors consideraven que qualsevol individu amb alguna característica molt especial era una anomalia.

—Efectivament, tu ho has dit. Ell era una persona allunyada del que es considera normal.

—Mira, quan Albert Einstein va morir, el seu cervell va ser donat a la ciència. Els professors encarregats d'estudiar-lo el van pesar, el van fotografiar i el van analitzar amb els instruments més avançats del seu temps fins acabar tallant-lo en 240 llenques, com si fos un pernil. L'objectiu primordial era descobrir què tenia aquell cervell que el feia tan excepcional.